

- XII - 6596: 1941. december 9: tétel: egyhangú kihirdetés
 - " - 6714: 1942. március 26: történet: - " - " -
 - " - 6887: - " - szept. 15. - vegyes egyh. kihirdetés.

Dehrecen 1920. i. 8. ref.

Orvosi újság:

42-43.

Symna cum laude

Rep: 1843. v:

illetőleg

sub auspiciis Subarmatoris

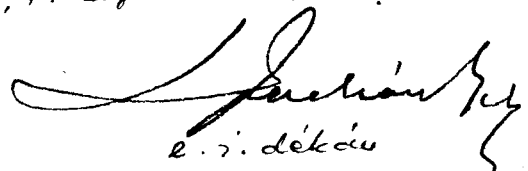
planetus 1843. vi. 2-án:

A MAGYARORSZÁGI KÖZTUDOMÁNYOS AKADÉMIA
 JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.
 1154 1941/42
 Évk: 1942. évi július hó 1-én.
 Évk: _____
 (Közvetlen útton): _____

Bizáltsra küldött:

Dr. Zoltán Gyula
 " Gyula Zoltán
 professor urukhoz.

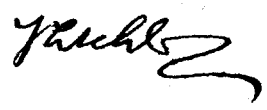
Debrecen, 1942. július hó 1-én.

 e. i. dekán

Egyhangú kiírás az új
 minőségű elg. eln.
 S. 1942 VIII/26.

Hozzájárulok.
 S. 1942 VIII/26.

A KÖZSZERZEMÉNY.

Doktori értekezés
a magyar magánjog köréből.

Irta:

Á d o r Z o l t á n .

A 2722

Házassági vagyongyökünk a vagyonekülönítés elvét ismeri el /Zachár: A magyar magánjog alaptanai.430.o./, tehát a férj és feleség vagyongyök tekintetben egymástól függetlenek. Gyökünk azonban nem téveszti szem elől, hogy a házasság "consortium omnis vitae, divini et humani iuris communicatio", a házassági életközösség tehát a házastársak vagyoni viszonyaira is feltétlenül nagy hatással van. Ennek felismeréséből fakad a közszerzemény jogintézménye, mely a vagyonekülönítés elvének megszorításaként jelentkezik, és a vagyonegyesítés, a vagyoneösszesség gondolatának is teret enged. Így a magyar házassági vagyongyök vegyes jellegűvé válik, s

a házassági vagyoni jogi rendszerek általánosan elfogadott csoportjai: a vagyonegyesítő, vagyonekülönítő és vegyes rendszerek közül az utóbbiban foglal helyet.

A közszerzemény ex lege fennálló intézmény a magyar magánjogban. Tétéles jogunk azonban nagyon szűkszavuan rendelkezik a közszerzeményről, és az intézmény részleteiben való kiépítésének, az életviszonyok változásait figyelemmel kíséző fejlesztésének feladata a birói gyakorlatra hárult. Ennek következményeként - kodifikálatlan jogokban nem ritkaság - a közszerzemény így kiépített rendszere nem teljesen egységes, nem mindenben következetes. Szükség volt az elmélet, a jogirodalom, munkájára, hogy az alapelvek tisztázásával, az ellentmondások kiegyenlítésével lehetővé tegye az egységes birói gyakorlat kialakulását s a közszerzemény egyes részletkérdéseinek is szokásjoggá erősödését.

A vitás kérdések elméleti tisztázása

sem járt azonban a kívánt eredménnyel, s birói gyakorlatunk több ponton még mindig ingadozó, úgy hogy a közszerzeménynek éppen a leglényegesebb kérdéseiben homlokegyenest ellenkező felfogást tanúsító döntvényeket találunk.

Ezek közé tartozik a közszerzemény jogi természetének kérdése. Inkább csak elméleti probléma, de nagyjelentőségű a gyakorlat szempontjából is. Alapvető kérdés, az intézmény egész felépítésének kiindulási pontja. Kolosváry szavai szerint: "A közszerzemény intézményének minden szálai az intézmény jogi természetében futnak össze." /Kolosváry: A szerzeményi közösség. 452. o./ S birói gyakorlatunkban ma is éppen ez a közszerzemény egyik legbizonytalanabb kérdése. Bár a fejlődés iránya számos döntvényből megállapíthatólag az u. n. kötelmijogi elv érvényesülésére mutat, ugyanakkor még a legutóbbi évek birói gyakorlatának több megnyilvánulása is az ellenkező, u. n. dologijogi felfogásra vall. Márpedig

nem várhatunk ellentmondás nélküli, egyöntetű következetességgel kiépített rendszert a közszerzeményi jog területén, amikor az intézmény központi kérdésében látjuk Kuriánk álláspontjának ingadozását.

Célomul tüztem ki a közszerzemény intézményének, - vázlatos ismertetése mellett, - a jogi természet szempontjából való vizsgálatát:

mennyiben függ össze a közszerzemény jogi természetének kérdése az intézmény egyes részeivel, az ellenkező nézetek közül gyakorlatunk melyiket teszi magáévá s ez hogyan nyilvánul meg a közszerzeményi jog rendszerének kiépítésénél, - végül mindezek alapján annak megítélését, hogy mai formájában dologi- vagy kötelmijogi intézménynek tekinthető-e a közszerzemény.

"Werbőczyig csak Werbőczyt ismerjük s jóformán Werbőczy után is csak Werbőczyt látjuk," - mondja Illés József "A magyar házassági vagyoni jog az Árpádok korában" c.munkájában./4.o./ A közszerzemény ősi intézményének vizsgálatánál is a Tripartitum az első forrásunk.

A III.rész 29.cim 2.§-ában rögzített közszerzeményi jognak /"...a feleség abban a vagyoni, melyet férje a házasság tartama alatt szerzett, mindig részessé és osztályossá válik"/ /Kolosvári - Óvári-féle fordítás./,- közvetlen folytatása, az 1622:LXVII. és 1840:VIII.t.-c.állomásain keresztül, ma élő közszerzeményi jogunk is. Annyira, hogy a rendi jognak sajátos kettőssége is fennmaradt, a közszerzeményre vonatkozó utolsó törvényes rendelkezésünk, az Ideiglenes Törvénykezési Szabá -

lyok I.rész 13.§-ának intézkedése folytán.

Ez a nemesi és nem nemesi jog között különbséget tevő kettősség ma már anakronizmusnak tűnik fel,alapjában azonban a magyarság kitűnő jogérzetének bizonyítéka.Jogrendünk ugyanis a közszerzeménynek,mint vagyoni jogi intézménynek ilyen felépítésével nem is annyira a rendi,mint inkább a gazdasági életviszonyokban fennálló, -de természete - sen a rendi tagozódással is összefüggésben levő, - különbségekhez kívánt alkalmazkodni.

A közszerzemény azon az alapgondolat - ton nyugszik,hogy a házassági életközösségben a férfi és a nő egyaránt kiveszik részüket a családfenntartás,a vagyongyarapítás munkájából.A férj munkája aktív /aquiráló/,a nőé inkább passzív /conserváló/ tevékenységet jelent,azonban mindkettő egyformán fontos;gazdaságilag egyenlő értékűnek tekinthető, -méltányos tehát,hogy közös munkájuk eredményét megosszák és abból egyenlően részesüljenek.

/Zachár: id.m.434.o./

Ahol tehát a házastársak munkáját é -
letviszonyaik folytán egyenlő gazdasági értékűnek
lehetett tulajdonítani, mint a jobbágy és polgári
rétegnél, ott a törvéynél fogva fennállt a köz -
szerzemény intézménye.

Mai jogunkban ide tartoznak: a volt
jobbágyok, városi polgárok /Kuria 10238/1881.sz./,
munkások, kereskedő és iparososztályhoz tartozók.
/Kuria 332/1896; 157/1896./

A nemesek viszont "jószágaikat és bir -
tokjogaikat katonai szolgálattal s vérük ontásával
szerezték" - mondja Werbőczy /H.K.I.r.18.c./, kirá -
lyi adomány útján kapták, de még ha pénzen vették
is, - a feleségnek a vagyon szerzésében semmi sze -
repe nem volt, vagy legalábbis nem olyan, hogy azt
a férjjével egyenlő értékűnek lehetett volna te -
kinteni.

A nemesrendűeknél ezért a férj főszer -

zõ; feleségét közszerzeményi jog csak akkor illeti, ha házassági szerződésben kikötötték, a szerzésre vonatkozó okiratban a feleség is mint szerző szerepel, vagy ha a szerzés alapjául a feleség vagyona szolgált./415.E.H./ Ugyanez vonatkozik a V.jászkun statutum alapján a jászkun, -illetve jászkun területen lakó - házastársakra, és a birói gyakorlat által kiterjesztve a honoratiorokra is.

Honoratiorok, - sokszor ingadozó gyakorlatunk szerint - a magasabb képzettségük alapján szellemi foglalkozást űzők /qui modo liberali acquirunt/ : egyetemi képesítéshez kötött állást betöltő tisztviselő, tanár, igazgató-tanító /Kuria 5872/1936./, ügyvéd /K.1814/1905./, orvos, gyógyszerész /K.4046/1932./, mérnök, okl.gazdatiszt /K.5834/1916./, katonatiszt, művész /Bp.T.31181/1883./ A Kuria 1884/1941.sz.határozata szerint: "Honoratioroknak kell tekinteni azt is, aki az érvényben levő jogszabályok által nem tiltottan nem főiskolai ta-

nulmányai alapján ugyan, de a gyakorlat által szerzett ismeretei alapján olyan foglalkozást folytat, melyre a képesítérendszerint csak főiskola elvégzése adja meg."

A közszerzeményi jog szerkezetében tehát 1848 előtti jogrendünk átalakulása sem hozott változást. Az Országbirói Értekezlet, mely céljaul jogrendünknek a "korjigényeihez s a változott viszonyokhoz" alkalmazkodó átdolgozását tűzte ki céljául, a közszerzeményre nézve a korábbi magyar törvények rendelkezéseit hagyta érvényben. /I. T. Sz. I. r. 13. §. /

Ezzel alapot adott azoknak a támadásoknak, melyek a közszerzeményt, mint történelmi jogfejlődésünkkel kapcsolatban nem álló s változott társadalmi viszonyainknak meg nem felelő intézményt, teljesen vagy legalábbis mint törvénynél fogva fennálló jogot, mellőzni akarták. /Magyar Jogászggyűlés 1873. évi évkönyvéből id. Kolosváry: A szerzeményi

közösség.374.o./ Ettől kezdve a meginduló codificatorius munka állandóan napirenden tartotta a köz - szerzemény kérdését, ami termékeny vitát, alapos irodalmi feldolgozást eredményezett.

A közszerzeményt fenntartó álláspont győzelméhez döntően járult Grosschmid Béni állásfoglalása, aki "Házassági vagyoni jogi tervezet" -ében a közszerzeményt nemcsak fenntartja, hanem az addigi köztársaság megszűntetésével, mint törvényből folyó intézményt, gazdasági és társadalmi osztályokra tekintet nélkül általánosítja. "A közszerzeményi intézmény megtartásában és rend- és osztálykülönbség nélkül való általánosításában a Tj.-ot legelső sorban jogfolytonossági szempontok vezérlik" - mondja Zsögöd tervezetének indokolásában, - továbbá a "demokratiai vezérelv", hogy az ország lakossága többségének jogérzetével és jogvilágával összeforrott intézmény legyen általánosan uralkodó./Zsögöd: Magánjogi tanulmányok II.köt.865.o./ Ezt az eredeti

tervezetet találjuk némi módosítással a magyar általános polgári törvénykönyv Tervezetének 1900-as első szövegében, és a második szöveg alapján 1915-ben benyújtott törvényjavaslatában.

A javaslat 1928. évi átdolgozása során megegyezően feléled a közszerzemény körül folyt vita, s ennek folyamán többek között Szladits Károly mutatott rá helyesen arra, hogy "a közszerzemény intézménye népünk zömében évszázados gyökeret vert; ezt onnan ki nem küszöbölhetjük egész családvagyongogi és öröklési rendszerünk nemzeti jellegének és belső összhangjának veszélyeztetése nélkül." /A közszerzeményi vitához. Jogtud. Közl. 1929. évf. 165. o. / Mtj. azután nagyjában Zsögöd alapelveinek vonalán a közszerzeményt törvényből folyó általános intézményné teszi, kimondván 140. §-ában: "A házasság megkötésével a házastársak között a házasság idejére szerzeményi közösség keletkezik, amelynél fogva a házasság megszűntekor mindegyik házastársat kölcsö-

nösen felerésze illeti annak,ami vagyonában közszerzemény."

A közszerzemény fogalmát tételesjogi rendelkezések nem határozzák meg.Werbőczy szavai /in rebus conquisitis/ kevest mondanak.Ezért a közszerzemény fogalmának vizsgálatánál megfelelőbb a közszerzeménynek fentebb már említett alap gondolatából kiindulni.

A szigoruan vett eredeti alapelv: a házassági kötelékkel összekapcsolt férfi és nő tényleges együttműködése a vagyon gyarapításában.Az egyenlő értékű közös munka eredményeként szerzett vagyon: közszerzemény.

A fejlődés folyamán azonban az eredeti alap gondolat némi módosulást szenvedett.A tényleges közös gazdálkodás,a közös szerzés ténye helyett

elegendő a közös szerzés "lehetősége". Ha ez fennáll, a házasság tartama alatti vagyonszaporulat közszerzemény, tekintet nélkül arra, hogy az mindkét, vagy csak az egyik házastárs tevékenységének az eredménye. /Kuria 5873/1926; 3189/1912; 2416/1914. stb./ A közös gazdasági tevékenység lehetősége pedig akkor forog fenn, ha a házastársak ténylegesen együtt élnek. "A közszerzeményi jog nem egyedül a házasságkötésből, hanem emellett még a házastársak részéről folytatott együttélésből származó jogosultság." - mondja a Kuria P.I.1603/1925.sz.határozata.

A közszerzemény alapja így a házassági együttélés, a házassági életközösség és az ehhez fűződő azon vélelem, hogy a házassági életközösségben élők között fennáll a közös szerzés lehetősége, és hogy a vagyonszerzése, illetve megtartása körül kifejtett tevékenység mindkét házastárs részéről egyenlő gazdasági értékű. /V.ö.Fehérváry: Magánjog. 172.o./

A házassági életközösség tartama alatt áll fenn a házastársak között a szerzeményi közösség. Kezdődik tehát az érvényes házasságkötéssel, /Kuria 1719/1936; ilyennek számít jóhiszemű házastársak putatív házassága is. K. 737/1927./ és megszűnik a házasság megszűnésével, ha pedig a házassági életközösség tartósan megszakad, a különválással. /Mtj. 141. §./ Az együttélés megszakítása után szerzett vagyona a közszerzeményi jog még akkor sem terjed ki, ha a megszakításra a szerző házastárs adott okot. /9.E.H./

Az életközösség nem szűnik meg azzal, hogy az egyik házastárs kereset céljából megegyezés folytán, - vagy börtönbüntetés kitöltése végett /K. 2671/1913./ huzamosabb időn át távol van, sem azzal, ha az egyik házastárs az életközösség tartama alatt a hitvestársi hűséget súlyosan sértő cselekményt követ el /734.E.H./, kivéve, ha a nő idegen férfivel ágyasságra lép /K. 4090/1913; 1563/1927./,

vagy férje távolléte alatt oly ledér életmódot folytat, amely teljesen kizárja a férj javát is esetleg szolgáló hasznos munkálkodás lehetőségét./Kuria P. V.976/1925./

Közszerzeményi jog csak olyan vagyona vonatkozhatik, amelyet a házastársak a házassági életközösség tartama alatt, nem ingyenesen szereztek. Ingyenes szerzés, - akár élők közötti, akár halál esetére szóló ügylet /pl.öröklés/ eredményezte - nem közszerzeményt, hanem külön-vagyont hoz létre./Mtj. 142.§.1.p./ A közszerzemény alapját a házastársak közös munkássága és szorgalma képezvén: az egyik házastárs javára a házasság tartama alatt ajándékozott ingatlan nem lesz közszerzemény./K.6439/1896; 736/1924; 10.E.H. 418.E.H./

Összefoglalva az eddigieket: ahhoz, hogy közszerzemény fennállását állapíthassuk meg, illetve valamely vagyont közszerzeménynek minősíthessünk, a következő körülmények fennforgása szükséges:

- 1./ Személyileg közszerzőknek minősülő feleknek
- 2./ törvényes /esetleg putativ/ házasságban való tényleges együttélése;
- 3./ a házastársak által az együttélés tartama alatt
- 4./ együttesen vagy külön-külön, bármelyik házaspár vagyona vagy tevékenysége alapján eszközölt,
- 5./ nem ingyenes szerzés.

Ennek megfelelően közszerzemény alatt azt a vagyont értjük, melyet közszerző házastársak tényleges házaspár együttélésük tartama alatt együtt vagy külön-külön szereztek, nem ingyenesen s tekintet nélkül arra, hogy melyik házastárs vagyona vagy tevékenysége szolgált a szerzés alapjául. /V.ö.Za -
chár: id.m.436.o; Kolosváry: Magánjog.477.o. Szla-
dits: A magyar magánjog vázлата.360.o./

A közszerzeménynek ez a fogalma azonban csak akkor nyer alkalmazást, ha a vagyon jellegének közszerzeményi vagy különvagyoni minőségének megállapítása forog kérdésben.

A megosztandó közszerzemény kiszámításánál bírói gyakorlatunk eltér az előbbi meghatározástól. Nem azt vizsgálja: mit szereztek a házastársak ténylegesen a házas együttélés alatt, hanem csak arra van tekintettel: felülmulja-e a házassági életközösség megszűntekor mutatkozó vagyon az együttélés megkezdésekor megvolt vagyont, s az így előálló értéktöbbletet nyilvánítja közszerzeménynek, melynek fele-fele részére a házastársakat kölcsönös követelési jog illeti meg.

"Közszerzemény az a tiszta vagyonerék, mely a házastársaknak a szerzeményi közösség megszűntekor meglevő vagyonában a házastársak külön vagyonának és az adósságoknak levonása után fennmarad." /Kuria.P.I.231/1938.sz.hat./

A közszerzemény fogalmában is mutatkozó kettősség az intézmény jogi természetéről alkotott felfogások különbözőségével függ össze s magyarázatát a jogi természet vizsgálata során kapjuk.

A közszerzemény jogi természetének kérdése, mint a bevezetésben már említettem, különösen az intézmény rendszerének egységes felépítése szempontjából jelentős. A részletkérdésekben csak akkor keletkezhetnek összhangban álló döntések, ha minden részlet azonos nézőpontból nyer megvilágítást. Kuriánk gyakorlatából ez hiányzik. A közszerzemény kérdésében a nézőpontot a jogi természetről alkotott felfogás adja. Ha ez ingadozó, ingadozó lesz a kérdésre vonatkozó egész judikatura. Már pedig hogy mennyire bizonytalan e kérdésben bírói gyakorlatunk, azt a legújabb időből való döntvények is világosan mutatják. Ma is ott tartunk e tekintetben, mint négy évtizeddel ezelőtt, amikor Kolosváry ezt állapítja meg 1900-ban kiadott munkájában: "A jogi természet

vitatott és bonyolult kérdésében a mának szokásjogát megállapítani felette nehéz! /A szerzeményi közösség.453.o./

Az irodalomban és a gyakorlatban két felfogás, két elmélet áll egymással szemben.

Egyik az u.n. tulajdonjogi elmélet. Lényege abban foglalható össze, hogy a közszerzeményi jog a közszerzeményi vagynon fennálló tulajdonjog, mégpedig a tulajdonközösségnek sajátosan szabályozott alakja; tehát dologijogi hatályu intézmény.

Ezzel szemben az u.n. kötelmijogi elmélet a közszerzeményi jogot nem tulajdonjognak, hanem követelésnek, törvényen alapuló kötelmi igénynek tekintti, mely a házastársak vagyonában a szerzeményi közösség fennállása alatt mutatkozó szaporulat megterítésére irányul.

A közszerzemény jogi természetének ilyen eltérő felfogása a mult század második felében, az alkotmányos alapokra való visszatérés után je -

lentkezik birói gyakorlatunkban.

Ezt megelőzően a közszerzeményre vonatkozó tételesjogi intézkedések egyöntetűen arra engednek következtetni, hogy a közszerzeményt tulajdonjogot létesítő dologi intézménynek tekintették.

A Hármaskönyv idézett részében /III.r. 29.c.2.§./, mely szerint: "Verum si pater de sua portione testamentum condere voluerit: id quidem facere poterit, absque tamen fraude uxoris. Nam uxor in rebus per maritum suum, stante conjugio, conquisitis, semper particeps, et condivisionalis efficietur; ita, quod viro intestato decedente, ad eam universa bona sua per ipsum, ut praefertur, conquisita, devolentur," - a közszerzemény ugyan még csak halálesetre szóló intézményként áll előttünk és a férj végrendelkezési jogának korlátjaként jelentkezik. Azonban Kolosváry és az általa idézett írók /Kövy, Kelemen, Nánássy, stb./, valószínűleg a "semper particeps" kiemelésé -

vel e szakaszt úgy magyarázzák, hogy "az özvegy ezen maga részére /t.i.közszerzeményi részére/ a jószággal szabad tetszése szerint parancsolhat mind életben, mind halálban." A közszerzeményi jog tehát tulajdon, dologi igény, mely a közszerzeményi vagyon megosztásának tényével hatályosul. /Kolosváry: id. m. 456. o./

A közszerzemény élők közötti hatálya és tulajdonjogi jellege már egész világosan kitűnik az 1622: LXVII. t. - c. - ből, melynek 3. §-a "egyszerű" /simplices/ özvegyek és "közös szerző vagy tulajdonos" /coaquistricas seu proprietariae/ özvegyek között különböztet, s a 4. §-ban utóbbiak "ilyen közös szerzői és tulajdonjogának" /ius huiusmodi coacquisitionis seu proprietatis/ igazolását rendeli.

Ugyancsak a tulajdonjogi felfogás olvasható ki a jobbágyok örökösödését szabályozó 1840: VIII. t. - c. - nek 8. §-ából: "A házasság alatti közszerzemények a jobbágyok között mindegyik házasság-

társat egyformán illetvén, azokról egyik úgy, mint másik, felerészben szabadon rendelkezhetik..."

Az abszolutizmus idejéből az 1852. évi nov. 29-i ósiségi nyiltparancs intézkedik a közszerzeményről, mint a "házastársaknak törvényes közös tulajdonjogáról" /ius coaquisitionis. 12.§./

1848 előtti törvényeink tehát a közszerzeményi jogot tulajdonjognak tekintik s tételes jogi alapon ma is ez konstrukció áll fenn, mivel az I.T.Sz. I.részének 13.§-a szerint: "A házasság alatti közszerzeményre nézve a korábbi magyar törvények határozatai változást nem szenvednek."

Tételes jogunk szükszavu rendelkezései csak arra voltak alkalmasak, hogy belőlük az intézmény néhány főbb alapelve, így törvényeinknek az intézmény jogi természetére vonatkozó felfogása megállapítható volt; az ebből folyó következéseket, az intézmény szerves kiépítését - további törvényi rendelkezés híján a birói gyakorlatnak kellett el-

végeznie.

Ez a munka az osztrák jog uralmának megszűnte után meg is indul birói gyakorlatunkban, de ezzel szinte egyidejűleg kezd kialakulni a közszerzemény jogi természetének megítélésére vonatkozó kettősség, mely máig is megakadályozta e kérdésben az egységes szokásjog kialakulását. Mert bár az intézmény alaptermészetének megítélésénél gyakorlatunk eleinte kifejezetten a tulajdonjogi elmélet alapján áll, és a legujabb döntvények közül is több tükrözi ezt a felfogást, az intézmény egyes részleteiben szorphanhoz juttatta a kötelmijogi elvet, mely ma döntvényeink nagyobb részének kiindulási pontja.

A Hétszemélyes tábla 1867. okt. 17. -én kelt, 13915. sz. határozata szerint: "A házasság alatt szerzett urbéri telek fele az 1840: VIII. t. -c. szerint az asszonyt illeti tulajdoni joggal."

" A közszerzót tulajdonjog illetvén, a közszerzeménynek őt illető részét természetben kö-

vetelheti s nem tartozik annak becsárát elfogadni." /Legf.itélőszék 5497.sz.határozata 1877.julius 9-én Ugyanigy a Kuria 2945/1897.sz.hat.: "A közszerzeményi vagyon a házastársaknak egyenlő arányban tulajdonjogát képezi."

Hasonló határozottsággal nyilvánul meg a tulajdonjogi felfogás számos későbbi döntvényben is, -pl.a K.4499/1922.sz .határozatban s még inkább annak indokolásában: "...a házastárs közszerzeményi joga alapján a tulajdonközösség megszüntetését követelheti, mert a közszerző felet illetve örökösét közszerzeményi vagyonra vonatkozóan tulajdonjog illetvén meg, a közszerzeményi vagyonnak felerészét természetben követelheti s amennyiben a közszerzeményt képező valamely vagyontárgy természetben nem osztható meg, a tulajdonközösség szabályának megfelelően követelheti a tulajdonközösségnek árverés útján leendő megszüntetését."

Kiváltképen 1928-30 körül találunk is-

mét sok döntvényt, mely a tulajdonjogi felfogásból indul ki, - ami annál különösebb, mert éppen ezekben az években, a Mtj. megvitatása során, a magánjogi kodifikáció is kifejezetten a kötelmijogi elv mellett foglalt állást.

A Kuria 6070/1928.sz.döntvényéből:

"A házassági együttélés alatt szerzett vagyon a házasság megszűntének tényével törvéynél fogva a házastársaknak illetve örököseiknek egyenlő arányu tulajdonává lesz."

"Jogközösséget mégpedig törvényből folyó tulajdonközösséget alkot kétségen kívül a közszerzemény is" - mondja a K.P.III.4241/1929.sz.hat./

Méginkább félreérthetetlenül tűnik ki a tulajdonjogi felfogás a 2876/1933.sz.kuriai határozatból: "A közszerző házastársakat a szerzett dolgokra nézve tulajdonjog illeti, amely már a szerzőkor létesül, de a házassági kötelék megszűntével válik érvényesíthetővé." /VI.pont. Kelt 1934.II.21./

Hasonlóan egy 1941-ből származó döntvény is: "A különválás időpontjától kezdve előtérbe lép a házaselemeknek az életközösség fennállása alatt szerzett egész vagyona vonatkozó tulajdonközössége"/K.P.III.2943. - 1941.nov.27./

A felhozott döntvényekben megnyilvánuló alapelvet, mely a közszerzeményt dologjogi intézménynek tekinti, - fogadják el nagyobbbrészt jogi iróink is. Különösen a mult század utolsó évtizedeinek, illetve a századfordulónak a jogéletében a közszerzemény intézménye körül kialakult termékeny vita eredményezett e téren gazdag irodalmat. - Ezek közül néhány figyelemreméltó vélemény:

Madarassy László 1872-ben megjelent munkájában foglalkozván a kérdéssel, a közszerzemény felének "tulajdoni jogáról" beszél, mely azonban csak a férj halála után illeti meg a nőt. /Értekezés a házasságból eredő vagyoni jogviszonyok és a gyámügyről. 38.o./

Wenczel Tivadar /A magyar magánjog rövid áttekintése 148.o./ szerint "a házastársak közszerzeményei - a házastársak közös tulajdonát képezik."

Hercegh Mihály "Magyar családi és öröklési jog" c. könyve 27. oldalán mondja: "A hitveseket a közszerzeményre nem örökjog, hanem valóságos tulajdoni jog illeti meg, és pedig már a házasság ideje alatt."

Több ízben is bőven foglalkozik a jogi természet kérdésével Jancsó György. Szerinte "a közszerzemény jogközösséget /communio iuris/ és pedig tulajdonközösséget képez; minthogy a közszerzeményi jog hazai törvényeink értelmében tulajdonjog." Ez azonban minden tulajdonközösségtől különböző, "eszményi" tulajdonközösség; sajátos vonásait az a körülmény adja, hogy szorosan a házassági jogviszonyhoz kapcsolódó intézmény. /A magyar házassági és házastársi öröklési jog. 747. s. köv. o./

Jancsó felfogását teszi magáévá Kolosváry Bálint. A magyar közszerzeményi jog tulajdonjog ugyan, de nem sorozható a német Bürgerliches Gesetzbuch 1519.§-ában megállapított tiszta tulajdonjogi felfogást tükröző rendszerébe. E szerint a közszerzeményi jog tényleges tulajdonközösséget jelent; közszerzeményi javak /Gesammtgut/ a házasság tényével a házastársak osztatlan közös tulajdonná válnak. Ezzel a tiszta tulajdonközösségi jelleggel azonban - Kolosváry által is elismerten - ellentétben áll a házassági vagyoni jogunkban mélyen gyökerező vagyonszabadság elve, s ezt az ellentétet hidalja át Kolosváry azzal, hogy "a közszerzemény eszményi tulajdonközösség; egy egészen specifikus jogközösség, mely a mindennapi tulajdonközösségtől lényegesen különbözik. Ez a közszerzeményi tulajdonközösség a közösség folyamata alatt csak eszmeileg áll fenn s realitássá a szerzeményi közösség felbontásával válik. Ezzel a koncepcióval nem ütközik

össze a házaseleket saját maguk szerezte közszer -
zeményei felett, a házasság alatt megillető vagyon-
szabadsága." /Kolosváry: A szerzeményi közösség.
452.o.és köv./

Ujabb irodalmunkból csak Boda Ernőnek
az eddigiekkel megegyező felfogását emelem ki."A
házaseleket a közszerzeményi vagyon fölött a há -
zasság fennállása alatt is tulajdonjog illeti meg,
azonban a kereseti, másként perlési jogosultság nél -
kül. A házasság fennállása alatt egyik házastársnak
sincsen módja arra, hogy a közszerzemény megosztását,
azaz a közszerzeményre fennálló tulajdonjogát érvé -
nyesítse." /Magyar házassági vagyonjog.191.o./

Összefoglalva a törvényből folyó, a jo -
gi irodalomban kifejtett s birói gyakorlatunkban is
sokszor megnyilvánuló tulajdonjogi elméletet, meg -
állapíthatjuk, hogy nem teljesen egységes és bizonyos
fejlődési fokokat mutat. A tiszta tulajdoni elvből
az következne, hogy a közszerzeményi jog már a há -

"Mélusz" könyvkereskedés.

zasság alatt dologi hatállyal bíró közös tulajdonjogot ad. Házassági vagyongyökünk legfőbb elvével azonban ez a szerkezet nem lenne összeegyeztethető. Ezért a gyakorlatot figyelembe vevő elmélet úgy módosult, hogy az egyébként törvéynél fogva beálló s a házastársak szabad rendelkezése alatt álló közszerzeményi vagyontárgyakra vonatkozó közös tulajdonjog a házasság alatt csak eszmeileg áll fenn és érvényesíthetővé csak a szerzeményi közösség megszűntekor válik. Az érvényesítés azonban, a dologjogi felfogásnak megfelelően, - csak a fele birtokba bocsátásra, s nem a fele tulajdon átruházására irányul. A házasság alatt eszmeileg már fennálló közös tulajdonjog ugyanis a közszerzeményi javak tekintetében a szerzeményi közösség megszűnése pillanatában ipso facto reálissá válik, tulajdonszerző cselekményre tehát nincs szükség. A fél nevében álló közszerzeményi ház, vagy az ő tulajdonában levő közszerzeményi ingók például "a házasság megszűntével ipso facto fe-

le tulajdonába mennek át a nőnek, olyan formán ,mint az örökségi javak az örökös tulajdonába." /Zsögöd: Magánjogi tanulmányok.880.o./ A szerzeményi közösség megszűntekor érvényesíthető közszerzeményi igény eszerint dologi igény, mely a jogosított által mindenkivel, jóhiszemű harmadik személlyel szemben is érvényesíthető.

Ez egyik sarkalatos pontja a dologjogi felfogásnak, ahol legszembetűnőbben nyilvánul meg az ellentét a dologi- és a kötelmijogi elmélet között.

A kötelmijogi felfogás szerint a közszerzeményi jog nem tulajdoni, hanem csak követelési jog a másik házastárs vagyonában mutatkozó tiszta közszerzeményi vagyoneérték felének kiadása iránt. Ez a követelési jog érvényesíthetővé csak a szerzeményi közösség megszűntével válik. Az ekkor előálló kereseti igény, - Zsögöd előbbi példájára vonatkoztatva - a kötelmijogi felfogás szerint most már

nem a fele birtokba bocsátásra, hanem a feletulaj -
don átruházására, illetve a közszerzemény felének
kiszolgáltatására /ad dandum/ irányul. Ez az igény
tehát nem dologi -, hanem kötelmijogi; csak a meg-
osztásra kötelezett személy /actio in personam/ il-
letve jogutódai ellenében érvényesíthető.

A kötelmijogi elv birói gyakorlatunk-
ban expressis verbis ritkán nyer kifejezést, azonban
biztos következtetést enged ezen felfogás hatására
és érvényesülésére a közszerzeménynek a birói gya-
korlat által kiépített egész - bár nem mindenben
következets-rendszere. A gyakorlat ugyanis, a felho-
zott döntvényekből megítélhetően, nem szakított tel-
jesen a tulajdonjogi felfogással, az intézmény e -
gyes részleteiben azonban eltér a tulajdonjogi alap-
elvtől s a kötelmi gondolatot juttatja érvényre.

Zsögöd "Házassági vagyoni tervezé-
tésben" a kötelmijogi felfogásra, mint "ma is"/1890-
ben/ érvényesülő és fennálló gyakorlatra hivatkozik.

mely szerint " a szerzeményi közösség dologhozi, kötelmi jogi és nem dologbeli jogközösség." /Magánjogi tanulmányok 875.o./ Zsögöd a kötelmi elmélet legfőbb képviselője, s nagy szaktekintélyének, valamint az ő eredeti tervezetén felépülő Polg. törvénykönyv tervezeteknek jelentős része van abban, hogy kötelmi elv, melyet ő a gyakorlattal igazol, mintegy viszonthatásként még inkább megerősödik judikatúránkban.

Tegyük tehát vizsgálat tárgyává a közszerzeménynek azokat a pontjait, melyekben leginkább eltért gyakorlatunk az eredeti tulajdonjogi gondolattól. A közszerzeményi jog rendszerében különösen a közszerzeményi vagyon feletti kezelési és rendelkezési jogosultság, a közszerzemény biztositásának, valamint megosztásának: a megosztás időpontjának és mikéntjének, vagyis a közszerzemény kiszámitásának kérdése állanak szoros összefüggésben az intézmény jogi konstrukciójával, s így ezekben a

részekben tűnik szembe legvilágosabban Kuriánknak a közszerzemény jogi természetéről alkotott felfogása.

A fentiek során már utaltam arra, hogy házassági vagyonjogunk alapvető tétele a házastársak teljes vagyonszabadsága. Hogy a házastárs vagyónába tartozó valamely tárgy a közszerzemény megszűnésekor miképen fog számításba esni, az a házasság ideje alatt a házastársat élők között a szabad rendelkezésben nem korlátozza. /Mtj. 149. §./ Tehát a közszerzeményi jellegű vagyontárgy felett is szabad rendelkezési jog illeti meg a házassági életközösség fennállása alatt azt a házastársat, aki a dolgot szerezte, - akár keze munkájával, s egyéb kezesetével, vagy különvagyonával, akár üzleti vagy ipari vállalkozásával. /K. 6249/1936; 1009/1937./ Így pl. szabadon rendelkezhetik tulajdonjogánál fogva az egyik házastárs az általa szerzett és a nevé-

álló ingatlanokkal./K.360/1927./Ugyanigy a Kuria I.G.141/1896.sz.hat.:"A közszerzeményre nézve addig mig a házasság fennáll,a kezelés és rendelkezés joga azt a házastársat illeti meg,akinek akár különvagyonából,akár külön keresményéből az származott." Továbbá a K.6960/1917; Debreceni Tábla P.III.2426/1937. és még számos határozat.

Együttes szerzés esetén,miőn tehát a szó szoros értelmében vett közös szerzemény forog fenn,továbbá ha bizonytalan,hogy melyik házastárs szerezte a dolgot,a szabad rendelkezési és kezelési jog a férjet illeti./K.1802/1921./

A tulajdoni elvnek,mely szerint a közszerzeményi jellegű vagyon felén a másik házastárs javára már a szerzéskor tulajdonjog létesül /K.2876/1933./,-épen nem,a szerző felet illető s az általa szerzett egész vagyontra vonatkozó, szabad rendelkezési jog lenne logikus folyománya.Régi gyakorlatunkban,a Legf.itélőszék határozataiban ta -

lálunk is több példát arra, hogy - a tulajdonjogi elvnek megfelelően - a közszerzeményi vagyon tekintetében a házasfelek mindegyikét a házassági viszony tartama alatt is megillette a reá eső fele részre a kezelési és rendelkezési jog./Lfi. 584/1874./ " Ha a közszerzeményi ingatlanra vonatkozó tulajdonjog kizárólag a férj nevére kebeleztetett, a nő a házassági viszony fennállása alatt is jogosítva van követelni, hogy annak fele az ő nevére irassék, ill. a telekkönyv ily értelemben kiigazittassék."/Lfi.8135/1874. /

Ezzel szemben későbbi gyakorlatunkban oly erős a szerző fél rendelkezési szabadságának tétele, hogy azt figyelmen kívül hagyni lehetetlen. A belső ellentmondást a tulajdonjogi elmélet azzal küszöböli ki, hogy a házasság tartama alatt a közszerző fél jogát csak eszményi, mintegy a közszerzeményi javak felett " lebegő " tulajdonjognak tekintti, mely a szerző házastárs rendelkezési szabadságát

nem korlátozza.

Tehát nem összeférhetetlen a szabad rendelkezési jog a tulajdonjogi elvvel, de világosabban magyarázható, ha - az erre vonatkozó gyakorlatban is érvényesülő - kötelmijogi felfogás alapján állunk. E szerint "közszerzeményi vagyonról a házasság ideje alatt nem lehet szó" /K.7774/1929./, a közszerzeményi igény csak a házasság megszűntével válik érvényesíthetővé /K.1567/1939./, így a közszerzeményi jog nem is lehet korlátja a házasság alatt és a szerző felet illető szabad kezelési és rendelkezési jognak.

A szerzeményi közösség tehát a közösség fennállása alatt kifelé, harmadik személyekkel szemben jelentőséggel nem bír s mindegyik házastárs hitelezői végrehajtás alá vonhatják azokat a közszerzeményi jellegű vagyontárgyakat is, melyek felett az adós házastárs rendelkezési joggal bír. /Mtj. 149.§./ /Vagyis: a férj hitelezői a férj saját, kö-

zős, valamint bizonytalan származásu szerzeményét; a nő hitelezői a bizonyíthatólag általa szerzett vagyont./ Ezért "amennyiben a férj ellen vezetett végrehajtás alkalmával oly közszerzeményi vagyon vétetett foglalás alá, melyre nézve a kezelés és a rendelkezés joga őt illeti, jogosan igényelheti annak a közszerzeményi vagyonnak a foglalás alól való felmentését."/K.I.G.332/1896; Zachár: Magánjogi tanulmányok... 297.o.; hasonlóan K.25/1934./

Az élők közötti rendelkezési jog egyedüli korlátozása akkor forog fenn, ha a közszerzeményi rész kiadására kötelezett házastárs élők közötti ingyenes juttatásokkal apasztotta vagyonát /Mtj.160.§./. Az ily módon közszerzeményi igényében sértett másik házastárs kárigényével a megajándékozott ellen fordulhat, amennyiben közszerzeményi követelése házastársának a házasság megszűntekor meglevő vagyonából ki nem telik./735.E.H./

Élesen domborodik ki Kuriánknak a köz-

szerzemény jogi természetéről alkotott felfogása azokban a döntvényekben, melyek a szerzeményi közösség megszűnte utáni rendelkezési jog tárgyában határoztak.

A dologijogi elmélet szerint a közszerzeményre jogosult házastársnak a szerzeményi közösség megszűntekor ipso facto leülepedő s a közszerzemény felére vonatkozó tulajdonjoga megakadályozza, hogy a másik fél az egész közszerzeményi vagyonról jogérvényesen rendelkezék. Ez a gondolat érvényre is jut a Kuriának tulajdonjogot konstatáló döntvényeiben: "A közszerzemény feletti korlátlan rendelkezési jog a házasság megszűntével, amikor a közszerzeményi megosztás esedékessé válik, megszűnik, mert ekkor a másik házastárs tulajdonjoga az ingatlan felére magának a házasság megszűntének tényével létezővé válik." /K.P.I.360/1927./ - "A közszerző házastársak közül az, akinek nevére az ingatlant szerzéskor bekebelezték, az ingatlannak a másik házastárs

közszerzeményi jutalékába eső felerészéről a házasság megszűnése után nem rendelkezhetik./K.4681/1930/

Ezzel szemben kétségkívül a közszerzeménynek kötelmi felfogásából indul ki a Kuriának az a határozata, mellyel a házasság megszűnése után történt vagyonátruházás esetén a nem ingyenes és nem rosszhiszemű szerzőféllel szemben elutasította a közszerzemény sérelme okából indított keresetet, továbbá amelyben kimondja, hogy "a telekkönyvben bizó jóhiszemű vevővel szemben a közszerzeményi igény nem érvényesíthető." /K.3254/1925./ Még jobban megvilágítja a kötelmijogi elméletnek megfelelő eljárást Grosschmid egyik példája: "A mesterember, vagy boltos a házasság ideje alatt saját nevére vásárolt ingatlant neje elhunytával eladja; A kérdés az, mondhatják-e a nő örökösei, hogy a vevő a ház felén nem szerzett tulajdont, mert hogy a férj maga nem lévén egészben tulajdonos, vevőjét sem tehetette azzá. Nem mondhatják. Nekik csak személyes igényük van "ad

dandum" . /Fejezetek.I.köt.174.o./

A kötelmi felfogásból folyó ezen elv korlátlan érvényesítésében rejlő méltánytalanságot és veszélyt /a közszerzeményre jogosított kiját - szásának veszélyét/ ellensúlyozza, - bár ez dologi felfogás irányába való eltolódását jelenti - az az általános gyakorlat, mely rosszhiszemű harmadik személy szerzését hatálytalannak tekinti. - "Ha a férj a nevéen álló közszerzeményi ingatlan felesége halála után elidegeníti, a nő jogutóda rosszhiszemű szerzőtől az ingatlan felének kiadását követelheti" /K.8096/1922./ "A fenti jogtételt azonban, mint a döntvényvel kapcsolatban a MDT. szerkesztője megjegyzi - csak a Grosschmid által u.n. "jogcímvédelem" jogi szerkezetében és keretében lehet elismerni. A szerzeményi közösségnek ugyanis a házasság megszűntével sincsen dologi hatálya. Ehhez képest a férj a saját ingatlanát idegeníti ugyan el, de olyat, melyet törvénynél fogva másnak kellett volna szolgáltat-

nia. Csakis ezért illeti a nő jogutódát a megtámasztás joga és miként a Kuria helyesen emeli ki, csak rosszhiszemű szerző ellen." Grosschmid szerint pedig: "Amennyiben áll az, hogy a rosszhiszemű második vevő az elsőnek engedni kénytelen, pari ratione állania kell annak is, hogy a közszerzeményi címen a feleségnek /vagy örököseinek/ járó ingatlan /tudomással bíró/ megszerzője se védhesse magát azzal, hogy a közszerzeményi igény még nem dologi jog." Fejezetek. I. 184. o. /

Igy egyeztethető össze a kötelmi elvvel például a következő eset: a férj a nevén álló peres közszerzeményi ingatlanokat az életközösség megszakitása után gyermekeire /alperesekre/ ruházta. Ezek, családi kapcsolatuknál fogva, nem tekinthetők jóhiszemű telekkönyvi jogszerzőknek és így olyan mértékben felelnek felperes /a feleség/ közszerzeményéért, mintha az átruházás meg sem történt volna. /K.P.I. 5647/1929. /

A fentiek a házastársak élők közötti rendelkezési jogára vonatkoztak. A halál esetére vonatkozó rendelkezési jog kitűnik a K.222/1923.sz. döntvényből, mely egyben a Kuria kötelmijogi felfogását expressis verbis kifejezésre juttatja: "A nőt a törvény alapján illeti meg a jog a közszerzemény feléhez, melyről a férj halál esetére egyoldaluan joghatállyal nem rendelkezhetik; ebből folyóan a nő ezt a különben is kötelmi természetű jogát, a törvény alapján érvényesítheti, tekintet nélkül a férj végrendeleti intézkedésére."

A közszerzemény feletti kezelési és rendelkezési jog problémájához szorosan kapcsolódik az a kérdés: nyerhet-e valamilyen jogi védelmet a másik házastárs a szerző fél teljes szabad rendelkezési jogával szemben? - biztosíthatja-e közszerzeményi vagyonát, - esetleg már a házasság alatti megosztás által.

A közszerzeménynek olyan tulajdonjogi felfogásából, mint amelyet Herczeghnél is láttunk /a hitveseket a közszerzeményre tulajdoni jog illeti meg és pedig már a házasság ideje alatt/, az következik, hogy a közszerzemény megosztásának már a házasság fennállása alatt helye lehet. Néhány régi döntvény bizonyítja is ezt.

Hétsz. Tábla 6061/1868.sz.: "A házasság ideje alatt szerzett javak, amennyiben az 1840:VIII. t.-c. értelme alá esnek, mindkét házastársat egyaránt illetvén, a férjtől törvényesen el nem választott nőnek a házasság alatt szerzett ingatlan javak fele - mint közszerzemény - odaitéltetik."

"Közszerzemény címén a házastárs a te-lekkönyv kiigazítását a házassági viszony fennállá-sa alatt is követelheti." /Lfi.2241/1874./

Ez a gyakorlat azonban csak addig áll-hatott fenn, míg a szerző házastárs rendelkezési jo-ga általánosan elismert tétellé nem fejlődött. A sza-

bad rendelkezési jognak ugyanis természetszerű következménye, hogy a házasság tartama alatt egyik házastársnak sincs joga a másik házastárs ellenében a közszerzemény megosztását vagy biztosítását követelni./41.T.Ü.H./ A közszerzeményi vagyon a házasság törvényszerű felbontása előtt nem követhető és így, habár a házaspár tényleg különválva élnek is a nő nem követelheti a közszerzemény megosztását, sem pedig a felerész használatát./K.1287/1884; 4462/1887; 141/1896./ A közszerzeményi vagyoneérték megosztását és felerészének kiadását csak a házasság megszűntével lehet követelni./Mtj. 154.§./

Ujabb gyakorlatunk tehát teljesen egyetemes abban, hogy a házasság alatt a közszerzemény megosztásának az egyik fél akarata ellenére helye nincs.

Ez a szabály a közszerzeménynek eszményi tulajdonközösséggént való magyarázatával is

összeegyeztethető s a közszerzeménynek ezen fontos kérdésében, - bár ily módon való szabályozásával a kötelmijogi elvhez áll közelebb - mindkét elméletnek egyező az álláspontja. Vita csupán az indokolás körül merült fel. A tulajdonjogi elmélet hívei a házasság alatti egyoldalú megosztás kizárását, mint az intézmény alaptermészetéből folyó eljárást magyarázzák /Kolosváry: id.m.471.o. Jancsó: id.m.756.o./, élesen kifogásolva a kötelmi felfogásra valló s a vagyonérték-elmélet következményeként jelentkező indokolást, mely szerint a közszerzemény mennyisége a házasság megszűnte előtt meg sem határozható; addig közszerzemény jogilag nem is létezik, jogilag nem létező dolgokra pedig jogokat érvényesíteni nem lehet. /K.6353/1884; 2961/1893; 41.T.Ü.H.ind./

Annak azonban nincs akadálya, hogy a házaspár közös megegyezéssel megosszák a közszerzeményi vagyont már a házasság tartama alatt.

Ez a megosztás azonban nem járhat annak a hitelezőnek a sérelmével, akinek a házasság tartama alatt korábban keletkezett követelése áll fenn az ellen a házastárs ellen, akinek nevében a közszerzeményi vagyontárgyak a telekkönyvben szerepelnek./K.5222/1917; 417.E.H./

A közszerzemény biztosítása kérdésében birói gyakorlatunk együnettü-állásfoglalását a 41.T.Ü.H.juttatja kifejezésre, amikor a közszerzemény házasság alatti biztosítását kizártnak nyilvánítja. De lege lata tehát ez a kérdés nem vitás, annál eltérőbbek az erre vonatkozó vélemények jogi irodalmunkban de lege ferenda.

Anélkül, hogy ezen vélemények részletes ismertetésére kitérnék, vegyük vizsgálat alá a biztosítás kérdését az általunk felvetett szempont szerint, -vagyis hogy a közszerzemény biztosításának birói gyakorlatunkban követett szabályozási módja az intézmény jogi természetének dologi vagy

kötelmi felfogását juttatja-e kifejezésre.

A 41.T.Ü.H.semmi kétséget sem hagy az iránt,hogy a házasság fennállása alatt egyik házastárs sem követelheti a másik ellenében a közszerzemény biztosítását.

A biztosításnak ez a kizárása - a 41. T.Ü.H. indokolásából kitűnőleg - magában foglalja azt,hogy biztosításnak nem lehet helye sem ingók irányában /foglalás és becslés által,1881:LX.t.-c. 230.§./,mégkevésbbé ingatlanok irányában: sem a közszerzemény telekkönyvi kitüntetésével /előjegyzéssel közönséges vagy biztosítási jelzálogjoggal/,sem perfeljegyzéssel.

Lehet-e így a közszerzeményhez való jogot tulajdonjognak,dologi hatályu jogosítványnak tekinteni?

A kérdést lényegében már a szerző felet illető szabad rendelkezési jog s a házasság alatt egyoldalú megosztás kizárt volta eldönti.

Házastársam a rendelkezési jogosult -
sága alatt álló közszerzeményi vagyonát, melynek fe-
lére nekem tulajdoni igényem /sőt a K.2876/1933.
szerint már a szerzéskor létesülő tulajdonjogom/
van, szabadon terhelheti, elidegenítheti, - akár in-
gyenesen is. Az én tulajdonjogom pedig védelem nél-
kül áll s a szerzeményi közösség megszűntéig tür -
nöm kell, hogy tulajdonomat /mely talán tényleges
közös munkánk eredménye s mint ilyen van férjem ke-
zelésében, K.1802/1921./ előlem könnyelmű kezeléssel
vagy éppen károsító szándékkal esetleg elvonja.

Erőltetett magyarázat kell ahhoz, hogy
az ilyen jogot tulajdonjognak /bár a tulajdonjog
egy speciális fajának/ lehessen minősíteni.

A közszerzeményt tehát, ilyen berende-
zése mellett, mely a házasság alatti biztosítást
teljesen kizárja, dologi jogositványnak nyilváníta-
ni nem lehet, hanem a házastársakat egymással szem-
ben kölcsönösen illető kötelmi igénynek kell tekin-

„Mélusz” könyvkereskedés.

tenünk, mely arra irányul, hogy a másik házastárs vagyonaiban a házassága tartama alatt beállott vagyonszaporulatnak a felét reá ruházza. /V.ö. Almási: A közszerzemény. Jogállam. XXVII. évf. 9-10. sz./

Más kérdés az, hogy helyes-e a közszerző házastárs közszerzeményi jogának ilyen védelem nélkül hagyása.

Jogi iróink a legkülönbözőbb nézetet vallják e tekintetben. Egyesek ellenzik a biztosítást, főleg akik a kötelmi elv mellett az értéktöbbleti elmélet alapján állanak, mert ellenkezik a közszerzemény általuk adott fogalmával. Mások ellenzik azért, mert a gyakorlati megvalósítást nem tartják keresztülvihetőnek. - A többség azonban a biztosítás szükségességét hangsúlyozza; némelyik még de lege lata is /Herczegh: id.m. 27.o./, általában azonban de lege ferenda.

A kérdés kiterjedt irodalmának és különösen a biztosítás mikéntjének ismertetése tulsá-

gosan messzire vezetne /részletesen, bő idézetekkel találjuk ezt Boda Ernő id.művében "A közszerzemény biztosítása" c.fejezetben.283-300.o./, s így csak Grosschmidnek.felfogására mutatok rá,mivel az ő álláspontját tette magáévá némi módosítással a Mtj.

A közszerzemény biztosítását Grosschmid is ellenzi,csak más okból,mint birói gyakorlattunk.

A 41.T.Ü.H.indokolása szerint: "...a közszerzemény biztosítása nem követelhető a házasság tartama alatt.Ha ugyanis a biztosítást szoros értelemben vesszük,ugy,amint azt az 1881:LX.tc.IV.cime tárgyalja annak helye nincs azért,mert a közszerzemény létezése a házasság felbontásáig bizonytalan lévén,az ehhez való jog csak a házassági kötelék felbontása után,midőn a közszerzemény létezése bizonyossá vált, -érvényesíthető.

Ha pedig a biztosítást oly értelemben vesszük,hogy az,ami a házasság alatt bizonyos idő-

ben szereztetett, bizton fennmaradjon azon időre, midőn a házassági kötelék megszűnik, -ilyennemű biztosításnak szintén nincs helye azért, mert törvényeink szellemében csak az képez közszerzeményt, ami a házasság megszűntével mindenik házaspár saját különvagyona és az adósságok levonása után mint felesleg mutatkozik."

Helytálló ez az indokolás, ha a közszerzeményt kötelmi igénynek tekintjük és amellet a közszerzeményi vagyonérték kiszámításánál az érték-többleti elvet fogadjuk el.

Grosschmid azonban, bár kifejezetten a kötelmijogi elmélet alapján áll, az érték-többleti elven nyugvó megosztási módot nem fogadja el; ezért elveti azt a tételt, hogy a házasság fennállása alatt előre nem tudhatni, lesz-e a megszűnéskor tiszta közszerzemény vagy sem.

Szerinte ezen alapjában helyes oknak valódi levezetése ez: "Biztosítási bejegyzés által

annyit tesz, mint harmadik személyek irányában is hatályossá tenni, azt az igényt, amely a felek maguk között a biztosítás által nem változhatik.

Az tehát, hogy a nőre nézve a közszereményi ingatlan fele bejegyzés által olyképen biztosítottassék, hogy az a nőt a házasság megszűnte után mindenkép megillessen, szükségképen implicálja azt a tételt, hogy bejegyzés nélkül is az ilyen ingatlan fele a nőt a házasság megszűnte után, minden tekintet nélkül a közsz. mérleg időközi változásaira megillessen. Vagyis: hogy mihelyt a férj ingatlant szerez, a mérleget legott le kell zárni, s ha az tiszta közszereménynek mutatja ki az ingatlant, ez igényét a nőnek /szemben a férjjel/ semmi későbbi esély el nem veheti. Ez ismét föltétlenül implicálja: hogy a házasság megszűntével, retrospective, minden egyes ingatlan szerzési idejére nézve időközi mérleget kellene csinálni, ami egyfelől visszas, másfelől tételes jogunkban egészen ösmeretlen."

Nem azt mondja ezzel Grosschmid, hogy ne lehetne már a szerzés időpontjára vonatkoztatva megtudni, tiszta-e mint közszerzemény az az ingatlan hiszen - szemben a 41.T.Ü.H. indokolásával - éppen azt állítja, hogy " a mérleget bármely pillanatban le lehet zárni. Csupán: ez olyas valomit ékelne közszerzeményi intézményünkbe, ami annak merő ellentéte." / Fejezetek.I.k.182.s.köv.o./ És nincs helye a biztosítási jognak, mert ellentétben áll az a házastárs vagyoni önállásával és a szabad gazdálkodás szempontjaival. /Ind.a családj.tjv.I.c.VI.fej.-hez/.

A közszerzemény kötelmijogi konstrukciójával, különösen ha ahhoz az értéktöbbleti elv járul, - a biztosítási jog valóban nehezen fér össze, s így bírói gyakorlatunknak a 41.T.Ü.H.-ban kifejezésre juttatott felfogása a közszerzemény biztosításának kérdésében, - egyben erős bizonyítéka annak is, hogy Kuriánk a közszerzeményt kötelmijogi intézménynek tekinti s mint ilyet szabályozza.

Viszont a méltányosság legelemibb követelményeivel áll ellentétben, hogy a közszerző házastárs, -különösen ha ténylegesen "közös szerző" is teljesen kiszolgáltatva álljon esetleges rosszhi szemü kijátszásával szemben. Gyakorlatunkban ennek felismerése nyilvánul meg a kezelési és rendelkezési szabadságot némileg korlátozó döntvényekben, -amilyen a közszerzeményi követelést sértő ingyenes juttatásokkal szemben a megrövidített házastársat védő 8096/1922. kuriai hat., vagy a 735.E.H./ Így a Mtj.160.§.-a./ Kolosváry pedig magában a rendelkezési és kezelési szabadságban a biztosításnak egyik -bár minimális értékü- eszközét látja.

Gyakorlatunknak az a szilárd elve ugyanis, hogy a közszerzeményre nézve a házasság fennállásának ideje alatt a kezelés és rendelkezés joga a szerző házastársat illeti, "kizárttá teszi legalább annak a lehetőségét, hogy az asszony olyan közszerzeményi igényében szenvedhessen károsodást, mely

közszerzeményi igény épen a saját maga által szerzett javakra vonatkozik. Ha ugyanis az ilyen vagyonnak a sorsa az ő kezébe van letéve, a könnyelmű férj gondatlan kezelésének, pazarlásának veszélye e vagyont sem állagában, sem részeiben nem veszélyeztetheti. S így e vagyon együttmaradása és a házasság végéig való conserválása erről az oldalról legalább erről az oldalról biztosítva van."/Kolosváry: id.m. 490.o./

Egyébként pedig, ha a férj gyengeelméjűsége, illetve egyéb fogyatékosága, vagy tékozlása veszélyezteti a nő közszerzeményi várományát, az 1877:XX.t.-c.28.§.a,b,c pontja alapján férjének gondnokság alá helyeztetésével veszélyeztetett joga védelmet találhat.

Mindez azonban nem a közszerzemény dogai biztosítását jelenti, hanem a közszerzeményi igénynek, várománynak védelmét, mely a már említett Grosschmid féle "jogcímvédelem" fogalma alá esik.

A szerzeményi közösség megszűntével a közszerzeményi jog érvényesíthetővé válik, vagyis mindkét házastárs, illetve örökösök kölcsönösen követelhetik a közszerzemény megosztását. Ehhez pedig szükséges a megosztandó vagyon megállapítása és értékének meghatározása, - azaz a közszerzemény kiszámítása.

A közszerzemény intézményének másik sokat vitatott pontja ez, mely ugyan csak szorosan összefügg a jogi természet kérdésével.

A közszerzemény fogalmának vizsgálata annak meghatározására irányult, hogy mi a közszerzemény? A kiszámításnál pedig az a kérdés: mennyi a közszerzemény? Ez azonban magában foglalja az előbbi kérdést is. A kettő összefügg, és ezért van az, hogy mivel a közszerzemény "mennyi"-ségének megállapítására két eljárási mód, két elmélet alakult ki, a "mi", vagyis a közszerzemény fogalma is kettőssé

get mutat. A közszerzemény fogalmának vizsgálatánál már utaltam erre:

I. Közszerzemény az a vagyon, melyet a házastársak a szerzeményi közösség fennállása alatt szereztek.

II. Közszerzemény az a tiszta vagyonerék, mely a házastársaknak a szerzeményi közösség megszűntekor meglevő vagyonában a házastársak különvagyonának és az adósságoknak a levonása után fennmarad.

A két fogalom meghatározás egyben a két kiszámítási mód: a reálszerzeményi és az értéktöbbleti elmélet lényegét is magában foglalja. Az első a házasság alatt szerzett konkrét vagyontárgyakat vegzi figyelembe, - a másik a vagyonnak csak az értékét nézi és a számítás maga egyszerű értékösszehasonlítást jelent.

A kettősség nem úgy alakult ki, hogy két, elméletben kifejtett fogalom meghatározásnak

megfelelően a gyakorlatban is kialakult kitféle kiszámítási mód,hanem ellenkező sorrendben. - A gyakorlat a közszerzemény kiszámításánál az eredeti eljárási módtól eltérve alkalmazni kezdett egy egyszerűbb módszert,s ezzel átformálta a közszerzemény fogalmát is.

A Hármaskönyv idézett helye / a feleség abban a vagyonban,amit a férj a házasság tartama alatt szerzett . . . stb./ és a felhozott törvényi helyek azt mutatják,hogy jogunk közszerzeménynek azt a vagyont tekintette,amit a házastársak a házasság együttélésük alatt szereztek./Kolosváry:id.m. 541.o./

A közszerzemény ilyen felfogásából természetesenkövetkezik kiszámításának az a módja,amelyet reálszerzeményi /közép v. ideál/ elméletnek nevezünk. E szerint számbaveendő: melyek azok a javak,amelyeket a házastársak a szerzeményi közösség fennállása alatt szereztek./Tehát a szerzés

időpontja a döntő./ Ez a közszerzeményi jellegű vagyón,-szemben a házastársak különvagyónával.A "különvagyon és a közszerzemény közti folyó viszony " figyelembevételével a különvagyonból a közszerzeménybe és viszont eszközölt beruházások megtérítése és egyéb kötelezettségek kölcsönös rendezése után áll elő a megosztandó tiszta közszerzemény. A reálszerzeményi elmélet tehát az egyes javakat, a házassági életközösség alatt szerzett konkrét vagyontárgyakat vizsgálja s azokat a szerzés pillanatától kezdve közszerzeményi jellegűeknek minősíti. /Polg.tvkv.jav.I.szöv.123-128.§.ind./

Ezen a ponton talál érintkezési felületet a reálszerzeményi elv a tulajdonjogi elmélettel.A tulajdonjogi felfogás szerint ugyanis a házasság alatt szerzett,-tehát közszerzeményi jellegű vagyon felén a szerzés pillanatában eszményi tulajdonjog keletkezik a másik házastárs javára , mely a szerzeményi közösség megszűntekor reálissá

válik, ipso facto tényleges tulajdonjoggá lesz s így a közszerzemény megosztása tulajdonképen ezen tulajdonjog érvényesítésében áll.

A reálszerzeményi elv tehát teljes összhangban van a közszerzemény alapelvével, törvényes rendelkezésekből levezethető, hosszú időn keresztül egyedüli módszere volt a közszerzemény megállapításának. Jogi iróink Jancsótól kezdve a legujabbakig /pl. Boda E./ nagy számban helyesnek tartják, - még olyanok is, akik nem állanak a tulajdoni elmélet alapján / Zsögöd /, mégis birói gyakorlatunkban uralkodóvá az értéktöbbleti elmélet vált.

A reálszerzeményi számítási mód ugyanis meglehetősen bonyolult eljárást kíván. Vizsgálni kell az egyes vagyontárgyak szerzési időpontját, - ami már magában véve is nehézségeket okozhat, - kimutatni, illetve rekonstruálni kell a közszerzeménynek és a különvagyonnak a házasság tartama alatti viszonyát, bizonyítani a beruházásokat, stb.

A gyakorlat ezért tisztán technikai könnyebbség okából,-Zsögöd szerint ezenkívül az intézmény rendszeri áttekintése hiányában /Magánjogi tanulmányok 867.o./,-kialakított egy egyszerűbb számítási módot,mely háttérbe szorította az előbbit.

A Legfőbb ítélőszék 1875.okt.7.-én kelt 6669.sz.határozata: "Közszerzeménynek csak az a vagyon tekintendő,mely a házasság előtt létezett vagyon értékét felülmulja,a nélkül,hogy a szerzés ideje,vagy a házasság tartama alatt felmerült körülmények figyelembe lennének veendők,"- nem az első birói döntés,mely a vagyonérték elmélet alapján áll.Utána pedig a döntvények hosszú sora bizonyítja ezen elmélet érvényesülését.

Lfi.11563/1878:"Közszerzeménynek csak az öröklött s illetve a házasság kötésekor meglevő vagyont túlhaladó vagyonérték tekintendő."

Az értéktöbbleti elven alapul a nagyjelentőségű 41.T.Ü.H.is.

Világos kifejtését adja az értéktöbbleti elvnek a Kuria 1903.szept.16.-án kelt 5500.sz. határozata: "A közszerzeményi vagyon jellegét nem az határozza meg, hogy az egyes ingók a házasság alatt szereztettek-e, hanem közszerzeményt az a vagyonérték képez, mely a házasság megkötése és annak megszűnése alkalmával létezett vagyon között mutatkozik."

Felesleges a döntvények halmozása. Az értéktöbbleti /más megjelöléssel vagyonérték/ elmélet hatása gyakorlatunkban a legujabb időkig kimutatható. Az újabb döntvények közül csak kettőt hozok fel, mint ezen elmélet legnyilvánvalóbb képviselőit:

K.P.I.2402/1930.sz.: "Közszerzemény a házasság megszűnésekor volt vagyonnak és a különvagyonnak az értékkülönbsége.", -és a

K. P.I.231/1938.sz.: "Közszerzemény az a tiszta vagyonérték, mely a házastársaknak a szerzeményi közösség megszűntekor meglevő vagyonában a

házastársak különvagyonának és az adósságoknak a levonása után fennmarad."

A felhozott döntvényekből világosan kitűnik az értéktöbbleti elmélet lényege: nem vizsgálja, mely vagyontárgyak szereztettek tényleg a házasság tartama alatt, hanem két időpontban /a szerzeményi közösség kezdetének és megszüntének időpontjában/ megállapított vagyonérték összevetéséből határozza meg a megosztandó közszerzeményi értéket; azt az értéktöbbletet minősítvén közszerzeménynek, melyel a házastársaknak a szerzeményi közösség megszűntekor meglevő tiszta vagyona a házastársak különvagyonainak értékét meghaladja. Közszerzemény tehát csak akkor lehet, ha ilyen többlet valóban mutatkozik./K.5941/1940./

Arra a kérdésre, hogy hogyan történik tehát az értéktöbbleti elvet alkalmazó mai gyakorlatunk szerint a közszerzemény kiszámítása, részletes választ nyerünk a K. P.III.2876/1936.sz.hatá -

„Mélisz” könyvkereskedés.

rozatból, mely - a MDT. szerkesztőjének megjegyzése szerint - a Kuria közszerzeményi jogi gyakorlatának vezető elveit szinte kódex-szerűen foglalja össze.

I. Kiindulási pont a házastársaknak a szerzeményi közösség megszűntekor meglevő összvegyona.

A közszerzeményi jutaléknak megállapításánál a házasságnak; bírói ítélet folytán történt megszűnés esetén a házassági életközösségnek /bírói ítélet nélkül is az életközösség tartós megszakadása esetén a különválásnak/ az időpontjában levő vagyonállagot kell irányadóul venni.

II. Ebből mindenképpel ki kell szakitani a házastársaknak a./ természetben meglevő és b./ esetleg pótlendő különvagyont,

III. le kell ütni a közös terhet

IV. és csak az ez után fennmaradó vagyon fele-fele a volt házastársak közszerzeményi jutaléka.

ad I. Oly esetben, midőn a házaspár tör -

vénynél fogva közszerzőknek tekintendők, törvényes vélelem szól a közösség mellett minden vagyona, mely a házasság jogi fennállása és a felek együtt élése alatt szerzettetett./K.4451/1924./

Ezzel szemben a meglevő vagyontárgyak különvagyoni jellege bizonyítandó.

Mindazok a vagyontárgyak, melyeket a házastársak a házasság tartama alatt szereztek, abban az értékben veendők fel, mellyel azok a együttélés megszűnésének időpontjában birtak./K.563/1923./

ad II. A közszerzeményi elv szempontjából különvagyonnak tekintendők azok a javak, melyeknek alapja nem a házasság együttélés tartama alatt vegbe-ment szerzés./ Zachár:id.m.436.o./

Activ és passiv tételekből tevődik össze.

I. A különvagyon activ alkatelemei:

1./ A házastárs különvagyonához tartoznak a házasság megkötésekor megvolt vagyontárgyak./Mtj.142.§./

A házastársra a házasságkötés előtt hárult, de az

egybekeléskor már meg nem volt különvagyon nem vehető figyelembe./13.E.H./

2./ A házastárs vagyonába a házassági együttélés ideje alatt ingyenesen

a./ öröklés, vagy

b./ élők közötti ajándékozás címén jutott vagyontárgyak./Mtj.142.§.1.p./

Állandó birói joggyakorlat szerint a házastárs különvagyonának tekintendő az az ingatlan, melyet a házasság tartama alatt a házastársától ajándékozás címén kapott./418.E.H./ - A vagyon, melyet a nő a házasság tartama alatt férjétől kapott, tekintet nélkül arra, hogy az ajándékozás a férj hitelezőinek kijátszása céljából történt, a nő különvagyonát képezi és nem esik közszerzeményi megosztás alá./K.4251/1916./ Tehát az ajándékul adott vagyon csak abban az esetben számítható a hitvestárs terhére, ha az ajándékozási szerződésben ez iránt kifejezett rendelkezés foglaltatik, vagy ha az ajándékozónak az

a célzata, hogy az ajándék tárgya a közszerzeménybe kielégítésül beszámíttassék, a fennforgó körülményekből megállapítható. /10.E.H.; K.1828/1929./

3./ Különvagyonot képeznek az együttélés alatt a különvagyonhoz tartozó jog, a házasság kötésekor már fennállot követelés alapján szerzett javak. /Mtj.142

§.3.p./ Pl.: A különvagyonból vett sorsjegy nyeresége, - vagy: a férj által a házasság fennállása alatt nyugdíjmegváltás címén felvett összegnek az a része, mely a házasságkötés előtt eltöltött szolgálati időre esik, a férj különvagyonára. /K.3214/1937./

4./ A házastárs különvagyonába tartoznak a személyes használatára rendelt ingók.

"A házasság tartama alatt nejét megfelelő ruházattal ellátni köteles férj ebbeli kötelezettségéből folyólag a feleség részére beszerzett ruhaneműek a feleség különvagyonának tárgyai." /K.806/1923./ - Viszont az a körülmény, hogy a házasság tartama alatt szerzett valamely dolog kizárólag az

egyik házastárs használatára szolgál, egymagában nem nyújt alapot ahhoz, hogy az ilyen dolog az illető házastárs különvagyónának minősítettessék. /731.E.H./

Ujabban a Kuria tovább megy és határozottan kimondja, hogy a különvagyoni minőséget nem állapítja meg az a körülmény, hogy a házasság alatt szerzett ingók egy része az asszony személyes használatára szolgált. / K.4898/1931.; ugyanigy már a K.1652/1925/4./ Különvagyoniak azok a vagyontárgyak, melyek a különvagyonhoz tartozó vagyontárgyak elpusztulásáért, rosszabbodásáért vagy elvonásáért nyert érték-megtérítés címén kerültek a házastárs vagyonába.

/Mtj.142.§.4.p./

5./ A házastárs különvagyonához tartozott ingatlanok elcserélése útján szerzett ingatlan különvagyonná válik. /K.4992/1922/, s általában a házasság tartama alatt szerzett vagyon a csereügyleten alapuló szerzés esetében különvagyon marad, ha a szerzésre a házastárs különvagyona fordított. /K.4836/

/1914.sz.hat./. Viszont a különvagyonhoz tartozott értékpapirnak a házasság alatti eladásából befolyt pénzen vett más értékpapirokat a házasság tartama alatt történt visszterhes szerzés okából is köz - szerzeményi vagyonnak kell tekintetni, mert a " res succedit in locum rei," vagyis az u.n. surrogatio elve csak csere esetében irányadó./K.5941/1940./

6./ A különvagyon természetes és konjunkturális értéknövekedése különvagyonnak számít./K.10975/1925.; 545/1913/. Ellenben az az értékelkedés, mely az egyik házastárs különvagyonába tartozó állatok természetes fejlődésével azok gondozása és etetése folytán bekövetkezett, a házastársak közös szerzeményének tekintendő.

A különvagyon jövedelme szintén a közszerzemény javára esik./K.1664/1907; 4890/1914./.

7./ Különvagyon mindaz, amit a házastársak szerződéssel nyilvánítottak annak./Mtj.142.§.2.p./

Ha a házastársak a házasság tartama alatt

szerzett ingatlan tulajdonjogát megosztották és a tulajdonjogot ennek megfelelően telekkönyvileg is bekebelezítették, a megosztás szerint a nőnek jutott rész a nő különvagyonává válik./K.1639/1938; 417.E.H.

8./ Végül a különvagyon activ tételei közé sorolandó a különvagyonból a közszerzeménybe eszközölt beruházás, mert ezt, -mint a különvagyon hiányzó részét- a közszerzemény megtéríteni tartozik./Pl. különvagyonból szerzett ingatlan felel az abba vételárként fektetett különvagyonért./K.1642/1938; 2181/1939./

II.A különvagyon passiv tételei:

1./A házasság kötésekor már fennállott, -és általában a házastárs bármilyen különvagyonához kapcsolódó u.n. különadósság;

2./ a különadósság fizetésére a házasság tartama alatt nem az illető házastárs különvagyonából fordított összeg.

Az a körülmény, hogy a házastársak egyikének

a házasságkötéskor különadóssága volt, a házasságkötés előtt szerzett ingatlan különvagyoni jellegét nem szünteti meg, hanem csak arra ad jogot, hogy az alperes különvagyona a házasság megkötésekor volt adósságainak az összegével a közszerzemény javára apasztassék abban az esetben, ha ily közszerzemény van és a különvagyon tehermentesítésére a közszerzemény használtatott fel./ K. P.III.2450/1926./
Ezzel kapcsolatban a vélelem az, hogy a különadós - ságnak a házassági együttélés alatti törlesztése a közös szerzésből eszközöltetett./ K.7329/1928./

A hiányzó különvagyon pótlandó./419.EH

Ez a tétel az értéktöbbleti elmélet egyik legfontosabb, - és legtöbbit támadott pontja.

/Különösen: Jancsó: A közszerzeményi jog 22.s köv.o./

Helyes és természetes ugyanis a pótlás ha a különvagyon szerzésre vagy beruházásra fordított, de igazságtalanságra vezethet, ha az egyik házaspár könnyelműen, visszteher nélkül elpazarolt,

„Mélusz” könyvkereskedés.

vagy véletlenül megsemmisült különvagyont kellene a közszerzemény terhére pótolni. Ennek figyelembe vételével - bár az értéktöbbleti elv áttörését jelentí - gyakorlatunk mellőzi a különvagyont megtérítését, ha

1. a különvagyont elpusztult,

Pl. a különvagyonnak elégtelen folytán elenyészése egészben a különvagyonnal birt házasfél terhére esik s ennek az értéknek a közszerzemény megállapításánál leendő számbavétele nem követelhető. / K. 2648/1907. /

2. a házastárs különvagyont elajándékozta, / K. 2425/1914. /

3. eltékozolta vagy egyébként szándékosan apasztotta. / Mtj. 148. §. /

De csakis ezekben az esetekben van helye a redintegráció kizárásának, mert

a hiányzó különvagyont megtérítése szempontjából közömbös, hogy azt mire használták fel ;

„Méhusz” könyvkereskedés.

a házasság megszűntekor a hiányzó különvagyon erre való tekintet nélkül megtérítendő./ K. P.I.923/929. K.5793/1930; 1293/1932./

A különvagyon értékének megállapítása végett a különvagyonhoz tartozó azokat a vagyontárgyakat, melyek a házasság megszűnésekor természetben megvannak, ekkori értékükben, a házasság alatt elhasznált vagy elidegenített vagyontárgyakat pedig az elhasználáskor vagy elidegenítéskor /K.5793/930/ volt érték szerint kell figyelembe venni./Mtj.145.§/

A hiányzó különvagyon értéke az egész közszerzeményt, annak tehát a különvagyonnal birt házastársat illető fele részét is terheli,/K.4923/1926./, és ha közszerzemény mind a két házastárs hiányzó különvagyonának pótlásához nem elegendő, úgy a hiányzó különvagyonok aránylagos megtérítésének van helye./K.2042/1932; 4090/1936./- Előfordulhat, hogy az egyik házastársnak a házasságkötéskor az ingatlanok értékével felérő adósságai voltak s azokat a

házasság tartama alatt fizették ki. Ez magában véve nem szünteti ugyan meg az örökhagyó házasságkötés - kor volt ingatlanainak különvagyoni jellegét, de az akkor fennállott tartozások, mint az örökhagyó különadósságai, az örökhagyó különvagyonából mindenesetre levonandók s amennyiben a házasság tartama alatt kifizették, a kifizetésükkel előállott vagyon - többlet, más szóval az adósságok fizetésére fordított összeg a házastársak közszerzeményének tekintendő. / K.4516/1926. /

ad III. A közös adósság a közszerzemény terhe. / Lfi.5497/1877. /

Jogyszabály az, hogy a házasság tartama és a felek együttélése alatt keletkezett adósságok a közszerző házasfeleket közösen terhelik. / K. 4488/1914. /, - s a házasság alatt keletkezett tartozások közös tartozásoknak vélelmezendők. / K.3433/1938. /

Közös adósság és a közszerzeményt terheli a háztartási kiadások fedezése végett keletkezett

tartozás /K.7262/1926./, valamint az egyik fél gyógyításának költsége; ellenben a temetési költség, mint hagyatéki teher, annak külön-adóssága, aki az elhalt házastársra vonatkozó közszerzeményi részt örökölte. /K.4688/1929./

A közszerzeményt terhelő adósságnak minősítette a Kuria a házastársak vagyonára kivetett és az életközösség megszakadásakor már fennállott adóhátralékot; a közös ház bérbeadásával kapcsolatban felvett s a bérjövdelemből törlesztendő kölcsönt, valamint a házastársak vagyonának kezelésével kapcsolatos perekből származó perköltséget, amikor a vagyon jövedelme a közös háztartásba folyt be. /K. 3064/1936./

ad IV. " Az értéktöbbleti elvből szigorúan a közszerzeménynek csak pénzbeli megosztása következne, mert hiszen a közszerzemény nem fizikailag megjelölhető vagyontárgyakból áll, hanem csak vagyonérték, értéktöbblet, mely számításszerűen áll

elő és pénzben fejeződik ki." /Mtj.min.ind.67.o/

Kuriánknak azonban állandó gyakorlata, hogy a közszerzeményi vagyon, amennyiben a házasság megszűnésekor természetben megvan, rendszerint természetben osztandó meg és a közszerzeményi jutalék természetben adandó ki. Amennyiben azonban a természetben való kielégítés a vagyoni viszonyoknak a felek közt méltányos rendezése érdekében célszerűbbnek mutatkozik, a közszerzeményre jogosultak pénzben való kielégítésének van helye. /K.665/1934; K.4695/1940./

A közszerzeményi jutalék természetben való kiadásának szabálya újabb rész a gyakorlat által elfogadott értéktöbbleti elven, a reálszerzeményi elmélet javára.

De így fogadja el az ugyancsak az érték-többleti elv alapján álló Mtj.is, úgy hogy, - mint a Javaslat indokolása mondja: "A kiszámított közszerzeményi vagyonérték csak az a keret, melyen belül a

„Mélisz” könyvkereskedés.

kiadásra köteles házastársnak azok a vagyontárgyai, melyek nem tartoznak az ő különvagyonához, lehetőleg természetben kerülnek megosztásra vagy pedig osztatlan felerészben ruháztatnak át a másik házastársra." /Mtj.min.ind.67.o./

A természetbeni megosztás ezek szerint nem jelenti azt, hogy a közszerzeményre jogosult házastárs a házasság megszűnte pillanatában ipso facto a természetben neki jutó közszerzeményi vagyon tulajdonosává lesz, hanem - a kötelmi felfogásnak megfelelően - csak követelheti az illető vagyontárgy természetben kiadását, illetve a közszerzeményi juttatékába tartozó vagyontárgy tulajdonának átruházását.

A különvagyon és a közszerzeményi vagyon összevegyülése esetén, - tehát pl. ha a különvagyonhoz tartozó telken a házasság fennállása alatt építkeznek, a közszerzeménynek természetben vagy pénzben való kiszolgáltatása attól függ, hogy vajjon a köz-

szerzeménynek tekintendő beruházás értéke a külön-
vagyon értékét meghaladja-e vagy sem./K.4898/1931./

A birói gyakorlat tehát -bár egyes
részletkérdésekben a reálszerzeményi gondolat ér-
vényesülését is lehetővé teszi - kétségkívül az ér-
téktöbbleti elvnek megfelelően jár el a közszerze-
mény megosztásánál,illetőleg kiszámításánál,- s en-
nek a szellemében alakította ki a közszerzeménynek
már idézett,-az eredetitől eltérő fogalmát,- melyet
azután szemben az első tervezetekkel,-a Mtj.is ma-
gáévá tett a 140.§.2.bekezdésében.

Az értéktöbbleti elv alkalmazása nagy
hatással volt a közszerzemény jogi természetéről
alkotott felfogás alakulására.A kapcsolat a jogi
természet és a kiszámítási mód között abban van,
hogy a közszerzemény tulajdonjogi konstrukciójába
a reálszerzeményi elv illeszthető be jobban,a kö-
telmijogi felfogásnak pedig inkább megfelel az ér-

téktöbbleti elv. Ami azonban nem jelenti azt, hogy a közszerzemény kötelmijogi elmélete mellett nem férne meg a reálszerzeményi számítási mód. Grosschmid például "Házassági vagyoni jogi tervezet"-ében határozott kötelmijogi felfogás mellett a kiszámítás kérdésében félreérthetetlenül a reálszerzeményi elvet nyilvánítja helyesnek. Megfordítva már kevésbé alkalmazható a tétel: a gyakorlat, mely a közszerzemény kiszámításánál az értéktöbbleti elv szabályait juttatja érvényre, ha következetes akar lenni, a közszerzeményt egész rendszerében csak kötelmi intézményként foghatja fel.

A közszerzeményre vonatkozó judikatúrákban az okoz törést, hogy bár általában az értéktöbbleti elvet alkalmazza s ezzel kötelmijogi felfogásról tesz bizonyosságot, - egyidejűleg majdnem ugyanannyi döntvényben kifejezetten tulajdonjogot emleget, anélkül, hogy tovább menne és a dologjogi felfogásnak következéseit az intézmény egész rend-

szerének kiépitésében érvényesitené.

Ismertettem főbb vonásokban a közszerzemény jogi természetére vonatkozó elméleteket és a közszerzemény intézményének azon részeit, melyek a kérdéssel összefüggésben lévén alkalmasak voltak a közszerzemény jogi konstrukciójának s birói gyakorlatunk erről alkotott felfogásának megvilágítására.

Az összefoglalás egyben választ ad arra a kérdésre is, hogy mai jogunkban, - jelenlegi s a fentiekben vázolt formájában dologi- vagy kötel-
mijogi intézmény-e a közszerzemény.

Az intézmény alapját tevő tételesjogi rendelkezések - mint láttuk - dologi intézményként szabályozzák a közszerzeményt. Természetes lett vol-

na tehát, ha a bírói gyakorlat ebben az irányban fejleszti tovább az intézményt és a tulajdonjogi alapelv következményeit minden vonalon érvényre juttatja. E helyett azonban a részletek kiépítésénél a kötelmijogi elméletből indul ki. Kuriánknak a közszerzemény feletti kezelési és rendelkezési jogra vonatkozó gyakorlatával; méginkább a házasság alatti megosztás és biztosítás kérdésében elfoglalt álláspontjával; végül a közszerzemény kiszámításánál az értéktöbbleti elv alkalmazásával a közszerzeménynek olyan intézményét építette ki, melyet kötelmijogi jellegűnek kell tekintenünk.

Ennek ellenére, - mint a tulajdonjogi elmélet vizsgálata során felhozott példák /1928, 1930, 1936 sőt 1941-ből származó döntvények/ mutatják, - a Kuria a dologijogi felfogással sem hagyott fel teljesen és különösen az intézmény alaptermészetének megítélésében a tulajdonjogi felfogáshoz hajlik.

Ha tehát, - figyelemmel az említett tulajdonjogot konstatáló döntvényekre - nem is fogadnánk el, hogy a közszerzemény kötelmijogi intézmény, - annyit mindenesetre el kell ismernünk, amit a dologi elmélet híveként ismert Kolosváry Bálint is megállapít 1930-ban megjelent "Magánjog"-ában, - hogy az általa speciális tulajdonközösségnek tartott közszerzemény "dologi jellegét mindinkább elveszti, s a fejlődés iránya kétségtelenül az, hogy a házasság megszűntekor érvényesíthető közszerzeményi jog, merőben követelési igényné alakíttassék át."

A közszerzemény jogi természetének kérdése elméleti kérdés. Tisztázása azonban - mint az eddigiekből is kitűnik - nem közömbös a gyakorlat szempontjából sem. Mert bár egy jogintézmény jó vagy rossz volta nem azon fordul meg, hogy ragaszkodik-e mereven valamely előre megállapított elmélethez, hanem hogy megfelel-e az életviszonyoknak,

a nép jogérzetének, - mégis szükség van bizonyos alapelvekre, mely irányítüként mutatja az intézmény kiépítésének irányát. Ha ez nincs meg, illetve tisztázatlan, az intézmény egésze forog veszélyben; a gyakorlatban ellentmondó határozatok keletkeznek, ami jogbizonytalansághoz vezet.

Ezért lenne kívánatos, hogy - addig is, míg a magánjogi kódex életbelépése az ilyen természetű problémákat ki nem kapcsolja - a Kuria véglegesen és határozottan állástfoglaljon egyik vagy másik, - illetve az elmondottakból kitűnőleg az eddigi gyakorlatának jobban megfelelő kötetmijogi fel fogás irányában.

„Méluz“ könyvkereskedés.

Tartalom:

I. Bevezetés.	1. o.
II.1.A közszerzemény történeti fejlődésének rövid áttekintése.	5. o.
2.A közszerzemény fogalma.	12. o.
3.A közszerzemény jogi természete.	18. o.
a./Tulajdonjogi elmélet.	20. o.
b./Kötelmijogi elmélet.	31. o.
A jogi természet kérdésével össze - függő részek:	
4.A közszerzemény feletti kezelési és rendelkezési jog.	34. o.
5.A közszerzemény megosztásának időpontja.	44. o.
6.A közszerzemény biztosítása.	47. o.
7.A közszerzemény kiszámítása:	57. o.
a./Reálszerzeményi elmélet.	59. o.
b./Értéktöbbleti elmélet.	62. o.
III. Befejezés.	81. o.

Forrásmunkák:

- Almási Antal: A közszerzemény./Jogállam.XXVII.évf.
9-10.füzet./
- Boda Ernő: Magyar házassági vagyoni különös te-
kintettel a különvagyoni és a közszerze-
mény jogintézményeire. Bp.1930.
- Fehérvári Jenő: Magánjog kistükre.Bp.1941.VII.kiad.
- Grill-féle döntvénytár.
- Grosschmid Béni: Fejezetek kötelmi jogunk köréből.
Jubileumi kiadás.Bp.1932.
- " - Magánjogi tanulmányok.Bp.1901.
- Herczegh Mihály: Magyar családi és öröklési jog -
döntvényfüggelékkel.Bp.1885.II.kiad.
- Illés József: A magyar házassági vagyoni jog az Árpá-
dok korában.Bp.1900.
- Jancsó György: A közszerzeményi jog./Magyar Jogász-
egyleti Értekezések.VII.sz.Bp.1882./
- " - A magyar házassági vagyoni jog.Bp.1888.
- " - A magyar házassági és házastársi ö-
röklési jog.Bp.1901.
- Jogi Hírlap Döntvénytára.
- Kolosváry Bálint: A szerzeményi közösség a házassági
vagyoni jogok rendszerében.Bp.1900.
- " - Magánjog.Bp.1930.III.kiad.

Madarassy László: Értekezés a házasságból eredő vagyoni jogviszonyok és a gyámügy -
ról. Kecskemét. 1872.

Magánjogi Döntvénytár. /A Jogtud. Közl. melléklapja./
Magyar Törvénytár. Millénniumi emlékkiadás.

Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének Javaslatá.
Bp. 1928; és Miniszteri Indokolása.

Polgári Jogesetlexikon. Bp. 1937.

Szladits Károly: A közszerzeményi vitához. /Jogtud.
Közl. 1929. évf. 18. sz./

- " - A magyar magánjog vázlatá. Bp. 1937.

Szladits - Fürst: A magyar birói gyakorlat. Bp. 1935.

Wenzel Tivadar: A magyar magánjog rövid áttekinté-
se. Bp. 1877.

Werbőczy Hármaskönyve. A Magyar Törvénytár Millenni-
umi kiadásában. Bp. 1897.

Zachár Gyula: A magyar magánjog alaptaná. Bp. 1928. IV.

- " - Magánjogi tanulmányok az igényper ke-
retében. Bp. 1905.

B K 10001/1954